

734581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 33

17

AUGUST

1924

In acest număr: In pragul sărbătorilor dela Țebea de Octavian Goga; Stanțe, poezii de Al. T. Stamatiad; Gânduri într'o zi de hram de Nichifor Crainic; Pomul și copacii de Ion Gorun; Puterea de a uita de Cezar Petrescu; Răsboiul civil de G. M. Ivanov; Intre critică și literatură de Alexandru Hodoș; Scrisori de peste Prut de D. Iov; Gazeta rimată: Preocupări confesionale de Inocenție Dosoftel; Însemnări: Concurență? Apelul la străinătate; Amintiri cari se dărâmă; Descoperirea regionalismului; Cifre...; Un om gentil, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 8 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

În pragul serbărilor dela Țebea

Se apropie zilele serbărilor pentru comemorarea lui Avram Iancu.

Dela unire încoace, în această vreme de răscolire a tuturor fibrelor sufletești, n'a fost poate nici un praznic care să miște cu mai multă putere colțul nostru de pământ, ca amintirea eroului din Țara Moșilor. Iancu e figura cea mai tipic reprezentativă din trecutul Ardealului. Sbuiciumul lui, încadrat în aureola revoluției dela patruzeci și opt, s'a înfipt în toate inimile la noi, și trăiește încă. Dincolo de Munții Apuseni, care-au fost mărturiile paginii lui de epopoe, chipul legendar al viteazului răzvrătit s'a introdus în conștiința populară pretutindeni la Români din fostul imperiu habsburgic. În toate părțile, dincolo de resemnările clipei, viața lor de apăsare și umilință evoca umbra mortului dela Țebea. Poezia lui Iancu flutura peste capetele noastre ca o adiere de departe, ca un mare cântec de revoltă, ca o dârză energie morală în mijlocul atâtor răstriați. Prin ea vorbea Ardealul adevărat, cu toată volbura aspră a instinctelor noastre de rasă înlănțuite, de aceea povestea tragică a comandantului de lănceri îngropat sub gorunul lui Horia era mai mult ca oricare alta povestea noastră a tuturor.

Acum că se apropie ziua care va face să reînvie umbra lui Iancu, se vor redeștepta fiorii tuturor frământărilor de demult. Se vor reîmprospăta atâtea vremuri tulburate, și sufletul Ardealului va vibra sguđuit de-o puternică emoție. Nu numai Moșii lui vor resimți această pădure, ea va trece în valuri largi cât mai departe, înviorând cu deosebire pătura de jos a țărănimii, pentru care „craul munților“ rămâne cea mai strălucitoare incarnație de vitejie și de dreptate. La lumina acestei resurecțiuni, va ieși la iveală mai limpede ca oricând și sfârșitul de

dramă, cu flacărele lui recente, și tot rostul predestinării noastre de mâine.

Sărbătoarea care ne-așteaptă deci, va trebui să salveze și mândria și curățenia noastră.

Nu știu mai deaproape în ce chip se pregătește acest mișcător act de pietate. Nu știu mai ales ce măsuri a luat guvernul, ca să prepare un cadru vrednic de memoria lui Iancu. Va fi oare înțelegerea reală a situației, va fi intenția sigură a unor oameni în care să palpite ecoul întârziat al trecutului nostru? Tare mi-e teamă să nu se aștearnă, și cu această ocazie, deasupra elanului celor mulți banalitatea sălcie a atâtor alături convenționale, pe care oficialitatea le propagă adese cu protocolul ei. Judecând după întrunirile comisiilor de până acum și după inspectorii administrativi trimiși dela centru să „aranjeze” lucrurile, s'ar părea că și de astădată se păstrează nota cunoscută a tuturor serbărilor patriotice, sugrumate în muzici militare, drapele și lefteină retorică de ocazie. Ar fi o mare greșală să se repete și-aici ceremonialul uzat. Avram Iancu ar merita mai mult. Prăznuirea lui ar putea să devie un prilej de înaltă semnificare simbolică. Personalitatea eroului ar trebui să ne ridice sus în sferile de abstracțiune morală, acolo unde planează adevărurile de existență ale unui neam. Guvernul trebuia să-și deie seama că la zile mari se cer suflete mari, desbrăcate de toată sgra patimilor vremelnice. În fața mormântului dela Tebea, unde-am îngropat o comoară neprețuită de idealism al luptei naționale, trebuia să se afirme în această perioadă turbure a tuturor svârcolirilor, însăși ideea noastră de rasă. Subt ocrotirea Dinastiei, ca la o a doua încoronare, desrobiții și desrobotorii aceluiaș popor, contopiți într'o unitate indisolubilă, trebuiau să-și aducă tributul suprem de recunoștință. Pentru această manifestare pioasă se cerea un apel la toate categoriile politice care au la temelie lor un crez românesc. O suspendare de adversități, o binefăcătoare „*Treuga dei*” subt gorunul secular, ar fi însemnat o reculegere sufletească, o platformă morală superioară și un certificat pentru prieteni și dușmani, că plutim cu toții în același alvie largă a destinelor unui neam. Nu s'a încercat frumosul gest, poate dintr'un egoism de partid rău plasat, poate de teama că s'ar fi găsit ca și în trecut minți înguste care să stăruie după taraba lor, atunci când strigă o chemare a eternității la poartă. În orice caz, s'a pierdut astfel puțința de-a se acorda înțelesul convenit unui rar prilej și prin aceasta s'a coborât dela început nivelul la care trebuia înălțată conștiința obștească.

Nimic nu ne împiedecă însă, ca noi cu toții, și cu deosebire oamenii vechiului Ardeal, să peregrinăm la locul amintirilor istorice. Societatea românească, pornită de disciplina ei, să-și urnească rândurile spre lespedeaa săracă a Iancului. Țărani în haine albe, îndrumați de dascăli și de popi, urmașii tribunilor și centurionilor de odinioară, să vie la groapă. Acest îndemn spontan, desprins din cultul trecutului să ne călăuzească pașii. Ar fi bine să ne pătrundem de gândul că la o sută de ani dela nașterea neînduplecatului Moș ideea triumfătoare noi trebuie s'o ducem mai departe, prin toate viforele, așa cum a dus-o

el cu legiunea lui. Pentru acest impuls, altarul cel mai vorbitor e acolo în murfi.

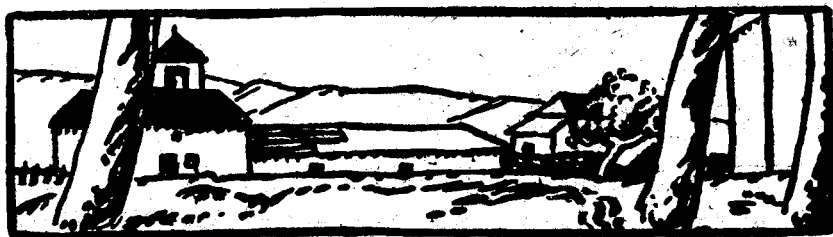
Mai este o temere legitimă care mi se coboară pe hârtie, acum în pragul închinării. Mărturisesc că o scriu aici cu oarecare jenă, dar păfaniile de pân'acum o justifică pe deplin. E sentimentul pe care-l am, că fruntașii partidului național se gândesc să-și repete și de astădată rețeta lor deplorabilă de ieri. Fie că ar demonstra prin absență ca la încoronare, fie că vor veni să puie stăpânire pe mort ca la cripta lui Șaguna sau Pop de Băsești, iluștri bărbați vor face o mare prostie. Logica lor obișnuită ar fi o garanție că sunt gata să puie la cale ce e mai rău, pentruca apoi vitejia lor inoportună dată pe mâna honigmanilor dela gazetă s'o schimbe în agitație măruntă, acumulând încă un titlu de îmbufnare la răbojul lor bogat de pân'acum.

Să așteptăm, și să vedem.

Noi mergem la Tebea cu inima curată.

OCTAVIAN GOGA

Stațe

STREIN

Covârșit de gânduri grele
Fruntea mi-o înclin,
Curgeți lacrimi sfoase,
Dorul să-mi alin.

Iar de-amarul lor se'ncarcă
Sufletul mai greu,
Și mi-l port, așa, de par'că
N'ar mai fi al meu.

TIMIDITATE

E primăvară, primăvară,
Tresare iar întreaga fire:
Pădurea, câmpul și grădina
Doinesc un cântec de iubire.

Și'n sufletu-mi, robît de doruri,
A răsărit o mică floare,
A răsărit... și-acum așteaptă
Privirea ta, mângâietoare.

VÂNTUL

Suflă vântul șuerând,
Suflă dinspre vale,
Suflă, și mi-aruncă 'n geam
Cântece de jale.

Suflă și-al său cânt acum
Plin e de suspine, —
Iar l-ai întâlnit, și iar
I te-ai plâns de mine.

PUSTIETATE

Cel din urmă, singuratec
Fâlfâit s'a stins,
Triste și uitate vise
Iarăș m'au cuprins.

Și sub stânca-amintirii
Gem încătușat,
Zarea se cufundă'n noapte,
Cerul e 'nghetaț.

TRANDAFIRUL

De când te-ai dus, un trandafir
Agonisează 'n glastră,
Zadarnic soarele e viu
Și tremură 'n fereastră.

Zadarnic cerul e senin
Și zarea e albastră,
Căci numai tu însuflețai
Sigurătatea noastră.

FLORI UITATE

Ingropate de uitare
Florile își strâng
Aromatele petale
Tot mai mult, și plâng.

Nimeni nu le mai desmiardă
Cu surâsul blând,
Triste și sfioase 'n umbră
Mor încet, pe rând.

CĂLĂTORUL

Noaptea 'ntunecată pune
Ușilor zăvor,
Nici un sgomot nu se-aude,
Doar un călător

De urât a prins să cânte
Pe 'ntristatul drum:
„Omul e o umbră, viața —
Pulbere și fum”.

AL. T. STAMATIAD

Gânduri într'o zi de hram

De multă vreme nu mai trăisem o zi de hram; și niciodată una în acest leagăn muntos al spiritului oltean, care a învățat revoluția dela uliile plutitori deasupra văilor, iar statornicia dela tradițiile tari ca piatra culmilor ce albăstresc colo, spre miazănoapte, în lumina sărbătorească a zilei de azi. Pe drumurile acestea tivite cu cireși uriași a trecut odată Sfântul Nicodim spre văgăuna de murmur rece și de umbră verde, ca să spânzure pe stânca ei cetatea duhovnicească a Tismănei; și tot pe aici s'a arătat, frumos și ager zeu al plaiurilor, Domnul Tudor, încadrat în coase lucii ca niște frânturi de fulger... Spiritul Sfântului Nicodim, spiritul Domnului Tudor: tradiție și revoluție, emisfere care se întregesc și se susțin ale aceleiași vieți ce se păstrează mereu și mereu se adaugă. Nu în zadar și nu în absurd călugării Sfântului binecuvântară și ocrotiră pe Eroul revoluționar: în inimile lor și'n inima lui trăia elementară legea înoirilor altoite pe trunchiturile vechi...

Când am ajuns, liturgia se sfârșise; începea praznicul. Bisericele din partea locului sunt așezate afară din sat, pe înălțimi, pentru a fi, ca Acropolea, în văzul tuturor. În fața lăcașului apostolilor Petre și Pavel, se revărsa într'o înclinare dolină coasta dealului învălurată de fânul mătășos și ruginiu, gata de coasă. Lume albă și multă aștepta, venită din satele vecine ca la zi de hram. Vine cine vrea; cu cât mai mulți cu atât mai mare bucurie pentru satul care își serbează, în preajma bisericii, patronul religios. Deasupra, nori albi se zugrăviau ca pe o boltă de altar pe albastrul luminos ce se rotunjea departe peste dealurile verzi. În aer mirosuri tari de ierburi coapte. Soarele, ornicul vieții de țară, arde ca pentru vremea prânzului. Și iată, dintr'o margine a satului lungit pe vale, întâia gospodină, purtând pe creștet banișa cu merinde largă cât roata carului, s'a ivit. Și ca la un semn, toate potecile ce s'adună urcând spre biserică sânt pline de lume care aduce merindele praznicului. În ziua hramului nu există om, sărac în sat: fiecare trebuie să aibă cu ce ospăta cel puțin douăzeci de străini. Nicio putere și niciun ordin nu-i obligă, dar așa e datina. Și această

datină e mai puternică decât toate poruncile din lume. Om de nimic ar rămănea pentru totdeauna acela care s'ar dovedi cu mâna goală de daruri în această sfântă zi. Și satul vine și vine și vine. Cu trupuri subțiratic și înalte, sub bănișile încărcate de oale cu fierturi și de pite, femeile par de departe niște lujere de floarea soarelui. Bărbații poartă pe umeri desagi cu sticle de țuică, cu ploști de vin, cu fedeleșuri de apă. Șervete albe, bătute cu vârgi de arniciuri înflorite s'aștern în fața bisericii, în linie dreaptă, pe fân, și masa e lungă de scapătă dincolo de clia dealului. Oaspeții, mai mult femei și copii, se înșirue pe două rânduri. Nimeni nu întârzie, nimeni nu se grăbește. Toată rânduiala acestei mese are ceva solemn și tăcut, și se îndeplinește dela sine cu acel simț de simetrie care trăiește în șireagurile cocorilor călători la fel ca în ritualul acestei datini religioase. Pare că nici cristalurile nu se încheagă cu o precizie mai măsurată. Oamenii satului cu hram nu se așează, ei stau în picioare, rânduiesc și șervesc: masa e numai pentru oaspeți. Cu mulți dintre oaspeții aceștia nici nu se cunosc, și totuși vorbele pe care le schimbă cu ei sânt de miere și de îmbiere. Bărbații dela țară n'au, de obicei, atenții pentru copii; aceasta e treabă femeiască; dar astăzi ei se pleacă cu huztiu ce gingășie și potrivesc lingurile în mâna copiilor streini. Înșăși gluma pe care o aruncă în treacăt o gospodină mai ageră e astăzi duioasă și nesfârșit de bună. Acuma totul e gata. Străchinile fumegă mirosuri de cimbru și de leuștean. O singură părere de rău e în ochii gospodinelor: oricât de mulți ar fi oaspeții, nici pe sfert nu se vor trece merindele îngrămădite în bănișile ce se înșirue dealungul mesei. Dar mai bine să prisosească decât să nu s'ajungă.

Un semn s'a dat, și, din capul mesei, părintele începe o slujbă de binecuvântare. Mireasma tămăiei trece peste cimbrul și leușteanul din străchini. Mulțimea e în picioare. Cu înfățișarea ei senină, sărbătorească, pare acum o procesiune oprită în loc pe coasta dealului. Maramele femeilor, albe, noi și străvezi, cad în valuri bogate și învăluie totul în nu știu ce aer de biblică legendă, ca într'o pânză de Theodorescu-Sion. Slujba s'a sfârșit. Preotul închină trei pâni, le rupe și le împarte: e amintirea minunii evanghelice a pâinilor și a peștilor, sau mai degrabă amintirea frângerii artosului la Cina cea de Taină. Cu glas înălțat, el poștește mulțimea la masă în numele lui Dumnezeu și al sfinților apostoli Petru și Pavel, patronii bisericii. Vorbele sale dau deodată un înțeles metafizic întreg belșugului acestuia de prânz, ce s'a pus înainte: masa nu e a oamenilor, ci a lui Dumnezeu. Acelaș înțeles îl are și împărțeala care urmează: fiecare oaspete primește prescurea cu luminare aprinsă, împodobită cu flori și fructe, în numele, stropite de lacrimi, ale morților. Ai lui Dumnezeu sânt și morții și viii, și la praznicul lui sânt chemați și unii și alții.

Răsfrângeam în mine imaginea praznicului acestuia și sufletul mi-l simțiam limpede ca aghiasma cu care părintele mă stropise și pe mine, și curat ca marama unei femei. Înțelesuri înalte se desfăceau din priveliștea aceea. Aburul praznicului urca în regiunea cealaltă. Dacă lucrurile n'au decât valoarea pe care sufletul li-o împrumută,

masa aceasta — ce poate fi mai brut în materialitatea lui decât faptul mâncării? — se transsubstanțializa prin puterea sufletului pe care îl exprima. Era un simț de demnitate care mâna satul întreg, până la cel mai nevoiaș om, să se dăruiască, măcar odată pe an, cu desfrânată dărnicie; era un simț de omenie în grija pe care o puneau pentru a mulțumi pe oaspeții străini; o bucurie de a sluji sărbătorește pe aproapele; era un simbol al generozității colective praznicul acesta, cu atât mai îmbelșugat cu cât se făcea în numele sfinților, în numele morților, în numele lui Dumnezeu. Gândul care sta la temelie spiritualiza totul, cadrul de frumusețe în care se desfășură înfrumusețea totul.

Bănuind în mine spiritul de critică și de dispreț, pe care tinerii învățați îl arată față de astfel de practice întârziate, bătrânul preot voi să-mi facă oarecum pe plac și să scuze în acelaș timp mulțimea aceea cu minte atât de naivă:

„Obiceiuri vechi, domnule Crăinic. Oricât ai căuta să le desrădăcinezi, e peste putință. Oamenii fac tot ce știu ei. Așa sânt deprinși din bătrâni“.

Scuzele sfinției sale nu te puteau jigni: simțiai că le spune numai așa. Sfinția sa credea la fel cu mulțimea. Căuta numai să-și pună la adăpost credința de disprețul celor ce socot că înnoirile nu se pot planta decât pe dărămăturile lucrurilor vechi, și că revoluția nu poate înflori decât cu prețul tradiției ucise.

Jaurès vedea totuși în această tradiție „singura carte pe care a cetit-o țaranul, căruia, din punct de vedere al spiritului, îi place să-și amestece propria înțelepciune cu înțelepciunea unanimă a tradiției“. Genialul apologist al revoluției stăpâna un spirit prea adânc disciplinat de formulele clasicismului, ca să nu înțeleagă disciplina spirituală a tradiției. Tradiția aceasta e clasicismul țărânimii. Formula ei cristalizată din experiența veacurilor despersonalizează individul, îl contopește în unitatea colectivă și creează astfel tipul social, spre deosebire de individul anarhic, care e rezultatul culturii moderne revoluționare. Tradiția creează tipul, revoluția creează individul. Tradiția culturală însă, excesiv și exclusiv duce, în termen ultim, la uciderea personalității și a inițiativei, iar revoluția culturală excesiv și exclusiv, duce la fărâmițarea colectivității, la anarhizarea societății. Nu există cultură mai tradiționalistă decât cea a poporului chinez, și dacă această cultură a creat forme sociale de o finețe incomparabilă, și a făcut din organismul social un adevărat mecanism în care individul se reduce la rolul unei piese accesorii, ea a dus în acelaș timp la stagnarea vieții spirituale și aproape a exclus, prin aceasta, posibilitatea progresului. Taina progresului stă în echilibrarea celor două forțe educative în sens contrar: spiritul tradițional și spiritul revoluționar.

Aceasta e problema de azi a vieții noastre naționale.

În celebra lui carte *Jurnalul de călătorie al unui filozof*, care e o vastă și continuă comparație între feluritele înțelepciuni ce s'au cristalizat în forme vii din cugetarea și experiența marilor popoare ale planetei, contele Hermann Keyserling distinge aceeași problemă în

viața Japoniei moderne. Ultimul secol înseamnă pentru imperiul niponic epoca lui revoluționară: occidentalizarea sau europeanizarea vieții japoneze. Dar odată cu această transformare, un conflict s'a încins între formele moștenite și formele adoptate, între vechea cultură japoneză în care a crescut acest popor „neindividualizat“, cu o conștiință de grup prin care ideea de patrie se ridică până la înălțimea unei supreme unități metafizice, și între civilizația europeană adoptată, individualizatoare în esența ei și, prin aceasta, distrugătoare a conștiinței solidare de grup național. În triumful total al europeanizării, Keyserling prevede moartea Japoniei. Dar primejdia a fost observată. Paralel cu avântul occidentalizării, statul japonez întreprinde o acțiune continuă de reînviere a *shintoismului*, a cultului strămoșilor, a religiei patriei, cu toate practicile tradiționale ce se leagă de dânsul și care au alcătuit sistemul osos al vieții japoneze. Binefacerile revoluției vor fi salvate astfel, așezându-se pe temeiurile tradiției.

Se pare însă că noi nu ne dăm seama de conflictul pe care noile împrejurări create de spiritul revoluționar îl aprind mai puternic, acolo jos, la îmbucarea lor cu formele tradiționale și nu ne dăm seama de conflict fiindcă ignorăm una din cele două forțe încinse în flacăra lui: ignorăm tradiția, ne scapă sensul ei multisecular și adânc. Și ignorând-o, o disprețuim. Iar disprețul acesta ce e decât lepădarea de noi înșine, de înțelepciunea care a susținut din generație în generație ființa poporului nostru? Nimicirea acestei puteri simbolice care organizează dela sine mulțimile, le disciplinează și le simetrizează ca instinctul ce regulează sborul cocorilor, ar însemna surparea digurilor și revărsarea ucigașă a anarhiei.

Dar lumina zilei de hram a fost pentru mine revelatoare. Tradiția se descopere puternică și adâncă. Pe drumurile umbrite de cireși uriași ale Gorjului, pe unde odinioară a trecut Sfântul Nicodim, pe unde mai apoi s'a arătat Domnul Tudor, nu pot să cred în posibilități funeste. Călugării tradiției au binecuvântat și au ocrotit pe eroul revoluției. Amintiri înțelepte coboară în mine pacea viitoarelor sinteze...

NICHIFOR CRAINIC

Pomul și Copacii

Îl întâlneam adesea în mijlocul mișuelii din oraș, și eram, fără îndoială, dintre aceia mai puțini cari îl băgau în seamă. În mijlocul mișuelii aceleia, ochii celor mai mulți se opresc asupra lumii de oameni fercheși, bărbați spilcuiți, dame cusute în bucăți de stofe scumpe, cu capace împodobite de-asupra capului, — priveliști cari te pun în curent cu modelele cele mai noi și îți înlesnesc aprecierea efectului ce fac. Dar cine o să se uite la un biet jerpelit, ca să citească de pe îmbrăcămintea lui sărăcuță cazna cu care a căutat și azi să rezolve chinuitoarea problemă a unei înfățișări cuviincioase? Ce-o să-i spună trecătorului fața aceasta brăzdată, îmbătrânită înainte de vreme, ochii aceștia sticloși, geamuri tulburi îndărătul cărora ghicești casa pustie, părăsită... Pe când, atâtea priviri pline de vioiciune lucesc împrejur, îndemnătoare la bucurare de viață și de clipa ce scânteiază în trecerea-i ademenitoare...

Și cu toate acestea, o fost o vreme când scânteiau și ochii aceștia — o, cum scânteiau! — atunci când îndărătul geamurilor limpezi eră plin de viață și de belșug în casă... Cine a prădat-o așa, de numai putregai și pânze de păianjen au mai rămas într'însa?... Ei, cine n'a prădat-o? Numai acela care n'a vrut.

Hei, dumneata care treci țanțoș, lăfăindu-te acolo în trăsura ce ți-a adus-o de zestre cucoana matale dela Vaslui, — nu-ți mai aduci aminte? Nu-ți aduci aminte, de băiatul sfiicios, pe care n'ai putut să-l dominezi cu ifosele dumitale de odraslă de boier scăpătat, dar l-ai înduoșat numai decât cu nutra speriată și rugătoare, când ai rămas cu gura căscată înaintea problemelor ce vă dăduse dascălii haini, ca să vă pună la încercare destoiniciile miștei, înainte de a vă da pașaportul în lume spre atacarea problemelor vieței. El a avut destoinicie destulă și pentru dumneata; din bunătate de inimă a făcut o faptă rea, — eră atâta disperare în ochii rugători! — Și iată-te acum departe, cu pașaportul fals — atât de departe, încât nici nu-l mai zărești pe cel rămas în urmă, rămas pe loc cu pașaportul cel adevărat ascuns în fundul buzunarului dinăuntru al hainei. .

Dar dumneata, cestălat, zorit cu ghiozdănul subsuoră, făcând pe democratul în drumul spre minister, — evită frumușel ruina aceasta, în care nu mai recunoști, și de sigur că nu mai recunoști căci altminteri

ar trebui să-ți scoți căciula până la pământ în fața ei, — nu mai recunoști pe... colaboratorul dumitale de odinioară, știi, acela care făcea toată treaba cu care pe urmă dumneata te înfățișai să culegi roadele și laudele... El ți-a rămas credincios câtă vreme ai vrut, câtă vreme ai avut nevoie de dânsul. Sus în masarda aceea — n'o mai știi? — stătea și munciă până ajunsese să-și scuipe plămâni, — și șefii tăi se minunau de puterea ta de muncă și de agerimea ingeniului tău... Ai ajuns departe și dumneata, — ai ajuns acolo unde nu trebuie să te mai ascunzi că sunt alții care muncesc pentru dumneata, căci dela o treaptă în sus a măririlor și bunătăților lumești așa este în regulă. Nimeni nu se mai miră și nu se mai revoltă de aceasta, — este în ordinea lucrurilor și în legea cea făcută pentru toți.

Și dumneata, tinere cu plete lungi, — ți le-ai lăsat ca să te cunosc că ești poet, — ți-ai trântit pălăria pe ceafă și arunci priviri ironice spre omul cu flacăra minții stinsă sub fruntea-i palidă... O! acum n'ai să te mai sfiești de dânsul, ai învățat dela el mai tot ce știi, — puțina artă firavă care răsare din țărâul inspirației tale subțirele s'a hrănit dela îmbelșugatul izvor al talentului lui puternic, și fără aceasta nimica n'ai fi fost; — l-ai înjurat pentru aceasta, și el nimica nu ți-a zis. Mai îndrăzneț te-ai făcut, și l-ai batjocorit strigând că arta lui e îmbătrânită, și că nouă esta a ta, — cum nou este firul de apă rătăcit pe-alături de torente... Acum trănțește-ți pălăria pe ceafă și râzi-i în nas; l-ai biruit; și n'ai să te mai temi de privirea care te săgetă și în somn, străpungându-ți dintr'o parte într'alta anemica-ți inimă otrăvită...

Ocoliți-l voi toți, — toți pentru cari a rodit mintea lui istovindu-se. Ce mai puteți avea cu dânsul? Din creerul acesta nu se va mai storce nimica pentru voi — și ochii aceștia nu mai păstrează într'inșii nici urmă din puterea fulgerului care să poată să vă trăsnească. Nici de folosit, nici de temut.

Mă opresc în drum și mă uit în urma lui. Va merge așa, sfios, necunoscut, nerecunoscut de nimeni. Din când în când câte cineva — *cineva* am zis? — din când în când câte un nimenea se va strâmbă văzându-l: Ce caută cerșetorul acesta printre noi, — printre noi cei așa de bine îmbrăcați și de gras pomăduiți?...

Și pe urmă, într'o zi, n'o să mai offenseze cu mutra lui sălbatică, zdrențuită, privirile delicate... Iar dispariția n'o s'o observe nimeni; — ci dacă cineva se va nimeri să rătăcească tocmai în ziua aceea pela Morgă, o să-l găsească acolo întins pe o lespede, și de-asupra: un număr; — atâta va mai rămâneă peste fumul risipit al unei v. e. ț. , despre care nu vor mai grăi decât amintirile târzii...

* * *

De-alungul drumului se înșiră copacii, mândri par'că de podoaba pletoasă a ramurilor; ridică vârfurile spre cer, sfidând vremea, nepăsători de trecătorii cari n'au ce să lăcomească la frunzele și cren-gile lor sterpe. Mărăcinișul alături se lăfăiește, sigur că nimeni n'are

nici să se apropie măcar de dânsul, necum să pună mâna să-l lipsească de podoaba scaeților. Și câte buruieni mai sunt îmbrățișează gardurile, și se bucură, nesupărate, de soare și de ploaie; nici găscă nu le paște.

Dar iată și un pom printre copaci. Iată-l jerpelit, rupt, lipsit de crăci încoace, de frunziș dincolo; o creangă-i atârnată frântă dela închietură și-și arată rana roșietică, din care parcă s'a scurs cu ade-vărat sânge peste frunzele ruginii, uscate. Zadarnic dela trunchiu ră-sar câteva crengi firave, de care nimeni nu s'a atins; podoaba cea de sus, cea puternică și vânoasă, e jefuită. Trist își atârnă rămășițele pomul rănit, lovit de moarte de mii de lovituri; fie-care i-a smuls o vână de viață, și istovit acum își așteaptă sfârșitul, părăsit, disprețuit de toți, privit ca o slufenie care strică frumusețea rânduiri minunate a copacilor întregi și stufoși dimprejur...

Nenorocirea lui, a fost că a purtat fructe.

ION GORUN

Puterea de a uita

— Pe marginea unei cronici a războiului*) —

Am cunoscut odată un om cu obrazul tăiat de o cicatrice teribilă. Nu era desfigurat — ba poate pe chipul din fire blând și cu albastrul ochilor prea limpezi, urmele răni adăogau nu știu ce înfățișare bărbătească și aspră, care nu era neplăcută privirii. Dar sfâșierea schijei atinsese tâmpla, ochiul, buzele, carotida, și era o minune cum toate scăpaseră intacte, și omul își surădea acuma cu nepăsare. Am aflat mai pe urmă de la alții, că fusese cu adevărat un brav, că luase parte la cele mai aprige bătălii, că în jurul lui s'au mistuit batalioane de oameni, că a ucis cu mâna lui alții, că îndrăzneala lui nebunească fusese vestită într'un întreg sector și că trei ordine de zi au consemnat atunci această neînfricăre de moarte.

Omul era acum ca oricare altul. Ii plăcea să întârzie la cafenea și la berărie discutând fapte fără nicio însemnătate. Purta iarna un palton îndestul de vechiu și primăvara își întorcea hainele pe dos. Făcea și câte un chef monstru, după care îl așteptau acasă furtunoase scene conjugale, de unde ieșea smulgându-și părul și amenințând că are să-și ia lumea în cap. Mai învățea și puțină politică, și mâncase și o bătaie în alegeri. La sfârșitul lunei cumpăra băcăniile pe credit. Iar banii pentru ghetetele copiilor se duceau câte odată la aperitive, când se încurca cu prieteni.

Era însăfârșit, cum să spun, un om necăjit ca oricare altul, nici mai bun nici mai rău, și mai cu seamă, fără nimica eroic.

Nici nu se gândea să povestească vreodată întâmplările *de atunci*. Erau trăite ca în altă viață — ceva foarte îndepărtat și pentru totdeauna defunct.

Totuși, mărturia răni îi stătea în obraz; îi apărea dimineața în oglindă când se bărbiera și când își innoda cravata, o simțea cu vârful degetelor când își ștergea sudoarea la birou deasupra condicilor, la cafenea când șfartul era prea ferbinte sau acasă, după o ceartă cu nevasta, din pricina bucatăresei. Se învățase însă cu acest vecinic *memento*, îi intrase în liniile figurei, făcea parte din el, — și cicatricea nu-i deștepta nicio amintire eroică ori înfricoșată, după cum nimica

*) Const. Kirilescu: „Istoria războiului pentru întregirea României“. Vol. I și II. Editura Casa-Școalelor.

eroic ori înfricoșat nu simți când îți privești în oglindă nasul, urechile și celelalte ornamente anatomice ale figurei.

Uitarea aceasta desăvârșită și fără întoarcere mi s'a părut atunci, și mi se pare întotdeauna, un desnodământ al războiului mai înspăimântător de cât moartea. *Aceea*, cel puțin, e un sfârșit și un mister. *Ceva* poate mai este dincolo. Aceasta e însă moartea din viață.

E însăși ființa ta morală de atunci, de care te-ai desprins ca Peter Schlemil de umbra vândută necuratului.

Căci de la această odioasă putere de a uita pornesc toate pierzaniile.

Sunt, câți ani? — vedeți că trebuie să numărăm pentru a ne aminti precis, — sunt șapte și opt ani, de când viața ni s'a părut ceva mult mai grav, mai prețios și mai tainic, de cât ni se pare astăzi. Era o fericire pe care puteai să o pierzi peste o zi, peste un ceas; o mare fericire amenințată în fieștecare clipă. Fiindcă moartea te aștepta oricând la capătul zilei și era ori unde alături de tine — învățaseși să prețuiești această nespusă minune, care-ți îngăduia să respiri, să gândești, să ascuți un ciripit de pasăre într'o ramură de măr, să vezi un răsărit de lună, să citești o bucată ruptă și veche de ziar, să miroși o floare ori numai să pășești pe un câmp, unde sub picioare era pajiște verde, deasupra cer calm cu soarele blând, cer unde nu plesnește nici un obuz și nu seceră clănțănind nici o mitralieră.

Gândiți îndărăt, încercați a vă aminti — și mărturisiți că atunci acestea erau mari fericiri.

În urma ta era un paradis pierdut.

Tot ce însemnase tihnă, confort, plăcere, odihnă: masa ta, cartea ta, perna ta, colțul tău de la fereastră, creionul proaspăt ascuțit cu mirosul plăcut al lemnului, gândurile tale, vanitățile, nădejdiile și nelămuritele proiecte ale tale; toate erau târâte într'un vârtej în care viața ta și toate aceste nimicuri scumpe ție, nu atârnau mai greu ca un fir de pulbere în uragane.

Viața ta fizică era acum ca la începutul preistoriei: om al peșterilor și locuințelor lacustre, ucideal și puteai fi ucis.

Totuși, ce divin dar îți părea acumia viața, cu toate sfâșierile nespuse de care era împresurată! Și cum regretai ani pierduți, gânduri pierdute, hotărâri neîmplinite... O! cum îți jurai, atunci când toate vor fi sfârșite, dacă mai puteau fi sfârșite vreodată, să-ți revizuiesti minciunile, renunțările, lașitățile, în care până acum ai trăit...

Războiul avea să-și răscumpere pustiirile cu această mare lumină care avea să se limpezească din fum și din valuri de sânge.

Supraviețuitorii aveau să aducă omeniei din șanțurile lor pline de noroaie și de vermină, un adevăr nou și un suflet nou.

Pe urmă, când totul e luat sfârșit, viața și-a legat firul și nimic din ce putea fi nu s'a mai împlinit.

Fiecare ne-am reluat gesturile, ne-am amintit vechile uri, măruntele vanități; am învățat a uita.

Câțiva lipseau dintre noi; un loc gol la masă, o scrisoare veche, o carte peste care s'au plimbat ochi care nu mai sunt.

— „A murit în război, văduvă de război, orfan de război, invalid de război“ — pentru cine cuvintele acestea spun mai mult decât niște fapte diverse, petrecute foarte de mult?

În romanul de războiu al lui Barbusse, scris încă din 1915, în cel din urmă capitol, un soldat târându-se ca o carapace de noroi pe câmpul plin de apă, presimte acest sfârșit: „*On est des machines à oublier*“. Și asta îi părea atunci mai plin de înfiorare și mai desnădăjduit decât însuși războiul.

Și este într'adevăr mai neînțeles.

* * *

Povestește biv-vel vornicul Ion Neculae în „O seamă de cuvinte“ despre paharul lui Ștefan Vodă cel bun, lăsat mănăstirei Putna:

„Eară paharul au fostu până la a tria domnie a lui Mihai Racoviță Vodă, și scoțându-lu din turnu unu Egumenu, pre anume Misailu Chisăliță, și vrându să se fâlească, au băutu la masă cu acestu paharu a lui Ștefan Vodă, cu nisce slugi boeresci ce erau zlotășii; și bându multu cu acelu paharu, s'au îmbatatu, și fiindu beți au stricatu unu lucru scumpu domnescu și de minune ca acela.“

Moștenitorii războiului amintesc nu odată făloșenia egumenului Misail Chisăliță. Destul să ascultăm discursurile care s'au rostit de cincii ani încoace la atâtea inaugurări de monumente și aniversări de bătălii; destul să fi citit articolele, versurile vitejești, literatura ocazională, tipărită cu aceste prilejuri. Cei care au purtat adevăratul războiu sunt duși dintre noi, ori tac. Au luat pentru dânșii, și în numele lor, cuvântul, acei care, feriți atunci, au descoperit târziu o chemare strașnic de patriotă.

Astfel, despre războiu, trăit și autentic, s'a scris până acum puțin. Dar dacă literatura nu a explorat încă, decât ici cello, sensibilitatea, luptele de conștiință, îndoelile, șovăirile și biruințele sufletești ale unei generații; dacă nu ne-a dat decât în parte un document psihologic al generației care a făcut războiul, întârzierea are explicație și în nevoia de a căștga o perspectivă în timp. „Pădurea spânzuraților“ a lui Liviu Rebreanu ridică numai un colț deasupra unei singure drame, din cele multe care au fost trăite. Sunt altele încă, și literatura acestora va putea să vină.

Cartea dlui Constantin Kirițescu nu e literatură, ci numai document. Cu atâta însă mai prețios acum.

Dacă autorul își îngăduie aprecieri asupra oamenilor, stărilor sufletești și evenimentelor, e fiindcă războiul nației tale totuși nu este o întâmplare indiferentă petrecută în Sirius.

Bătăliile sunt însoțite de hărțile frontierilor, găsim planurile luptei așa cum au fost concepute din amândouă părțile, mișcările unităților, numărul oamenilor cari au luptat, al celor căzuți și sunt judecate cu asprime greșelile comandamentelor.

Volumul întâi ne purta în prima parte a campaniei până la căderea Bucureștilor. Volumul al doilea ne arată refacerea și campania anului 1917, pacea dela București, unirea Bucovinei și Ardealului și bătălia dela Tisa până la încheierea păcii. Cum documentarea se reazămă mai cu seamă pe isvoare oficiale, confruntate cu ceea ce s'a scris despre războiul nostru în Franța, Germania, Anglia, Austria și cu memoriile generalilor dușmani, îndoelile și golorile sunt puțin; cronica războiului e aproape întreagă și complectări vor fi de adăugat în ceea ce privește doar integrarea campaniei noastre în marele câmp de luptă al războiului mondial, și mai cu seamă în complicatele sfârșirii diplomatice, anevoie de descurcat, și multe încă tănuite.

Cartea se cuvine citită; n'a intrat în gândul meu să repovestesc episoade ori să-i judec netăgăduitele merite.

Lectura ei o dorim însă și pentru altceva, decât pentru o justă cunoaștere a faptelor. O înțelegem altfel, decât în fața ceștei de cafea, în cerdac, lectură de vilegiatură, sau noaptea, înainte de a stinge lumina, câte-va pagini pentru a obosi ochii și a grăbi somnul.

Căci e mai dramatică de cât un roman, dar nu e roman. E numai cumplită și foarte apropiată viață, pe care fiecare dintre noi am trăit-o.

Din file, nu văd numai mișcându-se în derută reglimentele împinse în Dunăre la Turtucaia, grănicerii luptând în cămașe până la unul, și generali fugind în rezezi automobile, departe de foc, pentru a-și apăra viața. Nici numai eroismele zădarnice, tunurile trimise pe poziții fără folos fiindcă erau lipsite de o piesă, și șanțurile cucerite pentru ca a douazi să fie din nou lăsate, din ordin, în mâna dușmanului. Nici căpitanii sburându-și creerii, când ultimul om era căzut. Acestea se pot citi și aiurea, unde e vorba de bătălii îndepărtate, în campania lui Napoleon, în războiul ruso-japonez, în apărarea eroică a burilor în Africa de sud, ori pe frontul Italiei, în Belgia, în Serbia, în Champagne, în mlăștinile lacurilor Mazuriene.

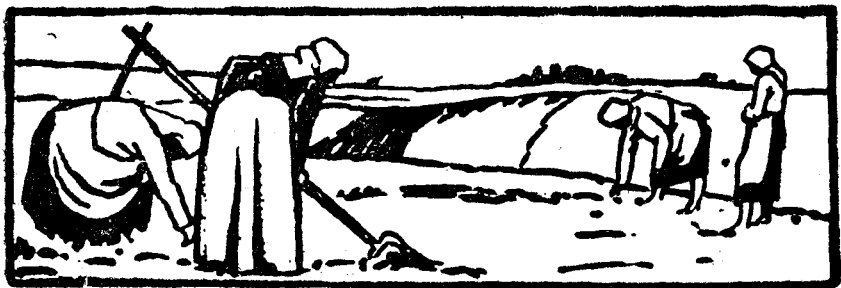
Aici regăsim și altceva, mai mult de cât în povestirea celor mai desnădăjduite și înfiorătoare atacuri dela Verdun — e propria noastră viață trăită, care învie, și pe care totuși o recitim ca întâmplări petrecute în viața altcuiva.

Lectura acestor două cărți ne-ar putea ajuta să ne amintim ce-am uitat, ce-am jurat, ce-am vrut să fie, când totul avea să se reclădească, simplu, drept, veșnic și bun, și nu s'a mai întâmplat.

Ne poate sta înainte cu o remușcare. Morții aceia, cifrele mărunte și negre care arată pierderile unui atac, ne-ar răsări astfel înainte să ne ceară socoteală.

Și, întorcându-ne cu amintirea îndărăt, cercetându-ne puțin sufletul prins în viața cea de toate zilele, ne-am desmetici dela multe deșertăciuni, și n'am fi mai mândri de cele ce isprăvim în fiecare sfârșit de zi, de cât va fi fost mândru de isprava lui, egumenul Misail Chisăliță dela mănăstirea Putna, după ce-a spart pocalul lui Ștefan Vodă, fălindu-se să bea cu el înaintea zloțașilor boierești.

CEZAR PETRESCU

Războiul civil

Continuându-l în granițele „Federației Republicelor Sovietice“, guvernul comunist cearcă să provoace războiul civil în toată Europa, nu din considerații marxiste, ci din infailibilul instinct de conservare: dacă în cel mai scurt timp războiul civil nu va izbucni în Europa, cauza comunismului terorist din Moscova este pierdută. Poate la asta se reduce conținutul misteriosului testament al lui Lenin. Căci Lenin a fost cel dintâiu care a proclamat războiul civil, când statele înarmate se așezaseră — acum zece ani — pe parapetele naționale, pentru ciocnirea groasnică din care trebuia să se aprindă lumina idealurilor etnice.

Într'adevăr, războiul mondial a surprins pe Lenin într'un sat din Galizia, de unde conducea activitatea nelegală a organizațiilor bolșevice în Rusia. Dincolo de aceste organizații, Lenin nici odată n'a fost cunoscut în lumea largă a socialismului. Aici a fost arestat de autoritățile austriace, și, împreună cu cățelușul său Grișca Apfelbaum, expulsat în Elveția.

La Zimmerwald se convocase conferința socialiștilor pentru discutarea chestiunii: prin ce mijloace se poate zădărnici războiul care a început? La Vintal, în Elveția, Lenin formulase mai nainte rezoluția grupului bolșevicilor extremiști. Teza lui Lenin a fost următoarea: Sunt naive visurile socialiștilor-internaționaliști despre sfârșitul războiului fără învingători și învinși, pe baza numai principiului autodeterminării popoarelor, fără contribuții și cuceriri teritoriale. Prin urmare, proletariatul trebuie să dorească înfrângerea imperialismului patriei sale. Problema proletariatului se formulează în chipul următor: întoarcerea armei încărcate împotriva subjugătorilor burghezi: — începerea luptei civile. Desfășurând principiul materialismului didactic, Lenin admite posibilitatea revoluției sociale mondiale și își stabilește teoria: *războiul imperialist trebuie preschimbat în război civil*. Aceasta formulă l-a făcut celebru. De unde până acum, el trăia ca o urechelniță în miezul unei bucăți din Marx, anunțând cu curaj și cu pasiune de tătar, în

decorul grandios al înșfăcărilor de moarte ale atâtor națiuni, o formulă atât de seducătoare pentru cei ce purtau în cap viziuni de alte lumi, Lenin devine, în mod magic, Napoleonul războiului de clasă, care mocnea sub pătura nefericită a pământului scuturat de vijelii zadarnice și ucigătoare. La aceste conferințe au participat socialiști neînsemnați, pe aici a trecut și doctorul Racovschi, și aderând la rezoluția lui Lenin, din meteor socialist-internaționalist, devine bolșevic. Așa se explică încrederea ce a avut-o în lumea comunistă și însemnatele posturi ce le-a căpătat după uzurparea de la 26 Octomvrie 1917.

Războiul civil, în concepția lui Marx și în domeniul viziunii sale, n'ar fi un lucru atât de înspăimântător — cum l'am văzut în teoria și în practica bolșevicilor — dacă evoluția socială ar fi înaintat până în gradul când el devine inevitabil. Examinarea acestei teze socialiste e acum foarte necesară ca să știm ce a înțeles Marx prin războiul civil, ce au realizat în Rusia bolșevicii, și mai ales ce caută să provoace guvernul terorist din Moscova în lumea întreagă.

* * *

Două noțiuni fundamentale formează conținutul și destinația războiului civil: realizarea statului proletar și a democrației proletare.

În cartea sa: „Statul și Revoluția”, Lenin studiază amănunțit aceste chestiuni. Lămurind înțelegerea sa despre „dictatura proletariatului”, el îi stabilește problemele în epoca cuceririi puterii în stat.

Ce este un stat? Lenin răspunde cu cuvintele lui Engels: „Statul este forma stăpânirii organizate a unei clase asupra alteia”. Proletariatul, în năzuința sa spre eliberarea politico-economică, organizează un astfel de regim de producție, în care împărțirea societății în clase dispare, precum dispar și neîmpăcatele interese sociale. Împreună cu nimicirea împărțirii societății în clase dispare și forma subjugării forțate a unei clase de către altă clasă — dispare adică statul. Ca să-și ajungă scopul, proletariatul, din clasă subjugată se transformă în clasă dominantă. El ține în mâinile sale puterea, și cu mijloace de opresiune pașnice, ține în respect clasa exploatorilor, doborâtă dar încă în stare de a se lupta. Urmează imediat exproprierea. În „Manifestul Comunist”, ideia expropriării are, după autorii ei Marx și Engels, o aplicare oare cum etică: *exproprierea se face în folosul întregii societăți*: „Proletariatul se folosește de puterea sa politică pentru ca treptat să exproprieze burghezia de capitalul ei, să centralizeze toate mijloacele de producție în mâinile statului, adică în mâinile proletariatului organizat în clasă dominantă, și să accelereze cât e cu putință cantitatea forțelor de producție”. Prin urmare, scopul dictaturii proletariatului se reduce la nimicirea *formeii de stat*, adică la nimicirea stăpânirii organizate a vechii clase burgheze, nu însă la nimicirea factorilor de producție și a realizărilor civilizate ale burgheziei: fabricile, întreprinderile industriale, căile ferate, telefoanele și telegrafele, cum au făcut bolșevicii în Rusia în timpul luptei civile.

Despre statul burghez, obiectivul lupte civile, Engels vorbește ca de un stat cu poliție politică, cu închisori, cu mii de mijloace de opresiune, cu corupția și venalitatea funcționarilor. Iar Marx în cartea sa „18 Brumaire al lui Louis Bonaparte“, înfierează și mai mult statul burghez:

„Această forță executivă, cu monstruoasa ei organizare birocratică și militară, cu aparatul ei artificial și pretutindeni răsfirat, cu o armată de funcționari în număr de jumătate de milion, alături de o armată militară de încă o jumătate de milion, acest strașnic cuib de paraziți, care asemenea unei gangrene se încolățește în jurul organismului societății franceze și îi astupă toți porii“...

Ca un corolar al unui asemenea concepții despre statul burghez, Marx scrie lui Kugehnan în timpul Comunei din Paris:

„Dacă vei citi ultimul capitol al cărții mele „18 Brumaire“, vei vedea că revoluția franceză trebuie să înceapă imediat nu cu predarea, ca până acum, a mașinei birocratice și militare în alt mâini, ci cu nimicirea ei“.

Prin urmare, după Marx și Engels, războiul civil începe pentru întronarea dominației proletariatului, cu scop de a nimici detestabilul stat burghez și a realiza, treptat, prin evoluția socialistă, comunismul integral. În cartea sa „Războiul civil în Franța“ Marx stabilește principiile de conducere a proletariatului în timpul dictaturii sale:

„Declaraarea *republicei sociale* trebuie să îndepărteze nu numai forma *monarhică* a stăpânirii de clasă, dar însăși stăpânirea de clasă“. Într'altă parte: „cel dintâiu decret al Comunei a fost să lichideze armata permanentă“... Într'altă parte: „Comuna s'a format din consiliile municipale *pe baza votului universal*“... Tot din aceeaș carte: „Poliția, până acum un instrument al puterii statului, a fost imediat lipsită de funcțiile sale politice“. Și ca un testament Marx scrie: „*Comuna trebuie să recunoască imediat că clasa muncitorească, venind la putere, nu mai poate opera cu vechea mașină a statului*“.

Ce au făcut bolșevicii — acești marxiști maximaliști — din războiul civil, *care trebuia realizat după Marx și Engels, fără o picătură de sânge*, și ce formă de stat au înfățișat omenirii ca un rezultat al revoluției sociale?

Imediat după venirea în Rusia, Lenin începe o luptă crâncenă împotriva guvernului provizoriu; în Petrograd izbucnesc, conduse de el, răscoale înarmate ale bolșevicilor. În zilele de 2—5 Iulie 1917, se răscoală marinarii din Kronstadt și o parte din garnizoana capitalei, condusă de Lenin. În ziua de 26 Octombrie — se înfăptuește uzurparea.

Evoluția economică a societății e întreruptă. Împotriva concepțiilor lui Marx, Lenin declară oportunitatea revoluției sociale, distrugerea statului burghez, începerea luptei civile, adică a *nimicirii fizice* a tuturor acelor cari nu se rânduiseră sub steagul lor, începe jefuirea societății sub auspiciile formulei marxiste despre expropriere. A doua noțiune a războiului civil: realizarea democrației proletare fu lăsată la o parte. Imediat se organizează armata permanentă, acest „*instrument al guvernării*“, după expresia lui Troțchi. Postulatul fundamental al lui Marx

și Engels că noul stat, condus de lucrători, să nu devină o organizație terorizând societatea, a fost călcat în picioare. Nemulțumiți numai cu armata permanentă, bolșevicii au organizat armate numeroase străine, din chinezi, bașchiri, letoni și din prizonieri de toate naționalitățile. Alături de armata permanentă au creiat poliția politică. În toată țara s'a aruncat o rețea de „comisiuni extraordinare“, *Ceka*, conduse de comisariatul de Interne. În fiecare oraș, sat, cătun, fabrică, șantier, în fiecare părticică din armată, în fiecare mahală — există organizația înspăimântătoare a *Cekă-i*. Spionajul, denunțul, provocația, sunt mijloace de guvernare — sunt virtuți „revoluționare“. În ajutorul *Cekă-i* există formațiuni militare, agenți înarmați, cari conduc nu numai opera uciderilor individuale, ci și execuțiile colective. Inchisurile, pe cari Engels le atribuia statului burghez, și se bucura că în statul proletar ele nu vor exista, sunt atât de umplute de burghezi, de socialiști, de social-revoluționari, de bărbați, femei, copii, fără nici o calitate politică, încât guvernul sovietic a creiat închisori speciale: taberile de concentrare. „Comisiunea extraordinară“ *Ceka*, e stat în stat. Agenții ei sunt atotputernici. Sunt câteodată mai puternici decât însăși comisarijii poporului. Și Lenin, acest neîntrecut corupător al doctrinei marxiste și cel mai mare înșelător al clasei proletare, care cită de atâtea ori explicațiile lui Engels că clasa muncitorească, venind la putere, va renunța, când va trebui să-și afirme puterea, la mijloacele și la forța de opresiune a protivnicului său, burghezia, sub care zăcea, — Lenin a acceptat să fie membru de onoare al celei mai criminale instituții: *Ceka*.

* * *

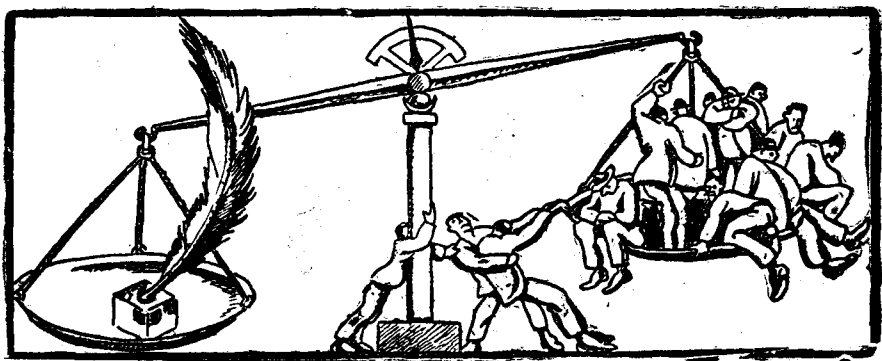
Nu vor ajunge milioanele de pagini cari vor cuprinde — mai târziu, prin munca amănunțită a istoricgrafilor — sălbătăciile deslănțuite ale bolșevicilor indeo-ruși în timpul războiului civil. Ceea ce pentru Marx a fost o metodologie revoluționară, — căci războiul civil a fost conceput de el ca o înlăturare pașnică și nesângeroasă a unei clase ce moare de propria sa istorie, — pentru Lenin și toți leniniștii, de șapte ani, până în ziua de astăzi, războiul civil e elementul, e haosul, e lumea de sânge, în care răsuflă pătimaș și sforăitor animalitatea cea mai primitivă, instinctul cel mai distrugător. Nu întâmplător strigase Racovschi în Sovietul din 1919, la Kiev, în fața atâtor muncitori înspăimântați:

— „Binecuvântat să fie, tovarăși, războiul civil!“ Un muncitor, în numele întregului proletariat rus, a strigat și el, ca un răspuns la această blestemăție:

— „Blestemat să fie războiul civil, tovarăș Racovschi!“

Prin gura celui dintâiu a grăit aventurierul primitiv. Prin gura muncitorului a grăit muncitorimea, — respingând cu indignare o concepție, o metodă și o realitate, care îndepărtează cu sute de ani atâtea visuri și atâtea dreptăți ale clasei muncitorești.

G. M. IVANOV

Intre critică și literatură

— Cu prilejul retipăririi unui volum al lui Ilarie Chendi —

E multă vreme de când critica a fost declarată inutilă. Iar importantul clasificator al genurilor literare, gata să-ți așeze fiecare scânteiere capricioasă a geniului omenesc într'unul dintre sertărașele etichetate ale dulapului său cu formule, nu se mai găsește aproape nicăeri. Abia dacă exemplare rare mai vegetează prin sălile de cursuri ale Universităților, unde explică unui auditoriu adus cu silă regulamentară, pentrucă meșteșugul teatral al lui Mihail Sorbul, simpaticul nostru contemporan, e mai complex de cât al dramaturgului englez William Shakespeare... Speța aceasta de doctrinari estetici, văduvi de talent în fața hârtiei albe, și pustii de orice rezonanță interioară dinaintea celei înegrite de alții, e pe cale să dispară cu desăvârșire, ca zimbrii din codrii Maramureșului. (Implorăm memoria celor din urmă zimbrii, să ne ierte comparația). Ne-am luat rămas bun, și bănuim că pentru totdeauna, dela domnul grav și important, care mai înainte de a ajunge un scriitor interesant nu e nici măcar un cetitor inteligent, și care s'a coborât pe pământ cu misiunea de a desgropa genii nebănuite și a înghesui pe cele existente în cismele spaniolești ale unui adevărat „regulament al serviciului interior pentru roman, poezie și novelă.” Din disciplina ridicolă a unor asemenea specimene doctorale, pédante și seci, n'a ieșit niciodată altceva decât alți dascăli proști, ciopliți pe acelaș calapod, și indiscutabilul drept la odihnă, după regularea anilor de pensie.

Mai cunoaștem însă și o altă înfățișare a acelorăș indeletniciri de a scrie despre cărțile altora, despre gândurile altora și despre meșteșugul altora. Aceea despre care vorbește Anatole France, în foiletoanele sale de-acum patruzeci de ani: — „Nu există critică obiectivă, după cum nu există artă obiectivă, și toți aceia cari se laudă că pun în opera lor altceva decât ei înșiși, se lasă înșelați de cea mai mincinoasă amăgire. Tot ceea ce avem mai bun de

făcut e să recunoaştem că vorbim despre noi înşi-ne ori de câteori n'avem destulă putere să tăcem. Critic bun rămâne acela, cari istoriseşte călătoria sufletului său în mijlocul capod'operilor". Nici sub această înfăţişare, fireşte, critica nu scapă să fie socotită ca inutilă. În aceeaş măsură, însă, în care e inutilă arta însăş..

* * *

Ilarie Chendi, al cărui volum de *Impresii* îl retipăreşte „Cartea Românească” după aproape douzeci de ani, nu era un critic obiectiv. Doamne fereşte! Punea atâta pasiune în scrisul său nervos şi viu, se lăsa purtat de un temperament atât de neastâmpărat, îşi lovea adversarii cu săgeţi atât de ascuţite, încât e aproape sigur că n'a avut dreptate totdeauna. Dar, cine ştie, dacă a căutat-o cu dinadinsul vreodată? Mulţi l-au socotit, pe vremea când ironia sa şfichiuitoare intimida atâtea îndrăsneli, drept o teribilă mostră de poliţist literar. Un straşnic dulău de curte, cu colţi temuşi, pus de pază la poarta tradiţionalului Parnas. Unii îi regretă chiar lipsa în dezorientarea de astăzi, jenantă oarecum, a beletristicii române. Această părere de rău isvorăşte dintr'o explicabilă eroare. Ilarie Chendi nu se gândise niciodată să-şi asume un rol de mare pontifice al criticei. Pufnise el însuşi de atâteaori în nasul semănătorilor de sentinţe inapelabile şi proclamase în cuvinte pătimaşe libertatea nestânjenită a artistului în faţa propriului său ideal estetic. Işi rezervase însă, şi el, propria sa libertate. Işi îngăduia să aibă convingeri şi nu se temea de duşmănie. Uneori făcea impresia că le caută. Atunci scria aşa: — „Ni se aduce învinuirea că prea ne duşmănim. Invinuirea însă nu e tocmai dreaptă. Nu duşmăniile sunt păcatul nostru. Acele sunt numai semnele primăverii. Sunt sucii neliniştiţi în sângele aprins. Sunt mustul clocotitor, care promite un vin puternic. Procesul firesc al oricărei mişcări”.

Întrebarea e însă *pentruce* să duşmăneşti, şi *cum*? Ei, vezi, să duşmăneşti pentru o convingere, şi să duşmăneşti cu talent. Mercenarul care te pândeşte la colful străzii îţi înfige cuţitul în spate în schimbul unui dinar. Iar mahalagioaica de peste dram, căreia nu i-ai dat râvnita consideraţie, aruncă după tine cu hârdăul. Importă prin urmare, înainte de orice, forma duşmăniilor tale, şi mijloacele pe cari le întrebuiţezi pentru susţinerea lor. O carte proastă, pentru Ilarie Chendi, număra ca un vrăjmaş. Se lupta împotriva ei fără să-şi dea aiere de don Quijote atotştiitor, dar mânuia o floretă fină şi executa străpungeri elegante. Fără să se socotească, deci, un cărmaci infailibil al curentelor de gândire dela noi, Ilarie Chendi a reprezentat în literatura românească, cu toate însuşirile şi cu toate scăderile firei sale impulsive, un ascuţit spirit cercetător, în necontenită frământare, plin de încredere în puterile fireşti de dezvoltare ale acestui neam, şi adânc pătruns de fiorul misterios al fecunde forţe creatoare.

Această adâncă înţelegere nu-l făcea să lungească dincolo de graniţa bunului simţ. Aci stătea, într'adevăr, ca un pasnic. Bine înfipt în temeliiile realităţii, combătând fără cruţare maimuţăreala clişeelelor importate, caşi repeşirea afonă a celorlalte, indigene, Ilarie Chendi s'a

străduit în tot răstimpul agitatei sale activități să țină o dreaptă cum-pănă între poporanismul convențional, cu țărani de carnaval, idilici, exemplare false de muzeu etnografic, și exotismul morbid, ale cărui daruri intelectuale sunt toate de împrumut: și vocabular, și imagini, și simțăminte. Literatura pe care o dorea, pe care o chema, și pe care o presimțea, trebuia să fie fiica sănătoasă și robustă a solului nostru, de bogăția căruia soarta ne-a legat pe veci. — „Literatura e ca și pământul aceste țări. Frumos pământ, bogat pământ. Dar cultivat în pripă și cu o îndemănare ce nu întrece pe cea primitivă, el nu produce decât o parte din tezaurul de roade ce poartă în sân. Veni-va vremea însă, când dragostea pentru pământ va crește, când fiecare colț al întinselor câmpii va fi prefăcut în grădină. Atunci vom intra în rândul popoarelor apusene, o țară bogată cu o literatură bogată.“

Perspectivile se deschideau promițătoare în așteptarea belșugului pe care n'aveam decât să-l ajutăm să crească, în propria lui brazdă...

* * *

Cartea lui Ilarie Chendi, pe care urmașii săi au scos-o iar la vitrina librăriilor în aceste zile de vară târzie, nu trăiește însă numai prin afirmarea unui mănunchi de convingeri, cari sunt atât de firești, încât ar putea sluji cu ușurință drept punct de plecare celor mai îndigeste lecții de seminarul iterar. Aproape două decenii s'au așternut asupra paginilor acestora, desprinse din actualitatea unor frământări apuse. Peste rivalitățile de atunci a nins din belșug pulbera uitării... În inima cui mai stăruiește oare, un svon măcar din însuflețirea națională care umpluse, la „Expoziție“, amfiteatrul Arenelor romane? Cine își mai aduce aminte de săgețile cari cădeau în lagărul dela *Semănătorul*? Sau, cine mai știe că s'a făcut vreodată romanul Marin Gelea, de dl Nicolae Pătrașcu? Sbuciumul cotidian al anilor acelora nu mai trezește astăzi decât curiozitate sau ridicări din umeri.

Cu toate acestea, scrisul cu scăpărări de amnar al lui Ilarie Chendi, elastic și rezistent ca o lamă de oțel, cu tășuri cutezătoare și cu mlădieți abia simțite, te reține și astăzi cași cum nici nu s'ar fi uscat cu totul cerneala acidulată de pe filele rânduite dreptunghiular...

La mijloc nu e niciun fel de mister. *Impresiile* din 1906 ale lui Ilarie Chendi ni se înfățișează și acum cu aceleași însușiri de atunci. Pentru dreptele motive care au împiedecat să cadă în desuetudine gazetăria lui Paul-Louis Courier și vor apăra, probabil, împotriva vremii articolele lui Maximilian Harden, — critica lui Ilarie Chendi nu va fi depozitată, odată cu prăfuitele colecții de reviste, în subsolurile primitoare ale „Academiei române.“

Pentru că, pe marginea de nisip a actualității, Ilarie Chendi a semănat o împletire strălucită de idei abstracte și de patimi omenești, cristalizate în cea mai atrăgătoare formă literară. În felul acesta, critica devine într'adevăr inutilă, chiar dacă a slujit cândva la ceva. Dar, tot odată, ea reușește să înfrunte măcinișul timpului, păstrând farmecul veșnic nou al tuturor vorbelor alese...

ALEXANDRU HODOȘ.

Scrisori de peste Prut

— Basarabia după denunțarea fuziunii —

Târguiala dintre partidul țărănesc și cel național a trezit o oarecare înfrigurare în ținutul de peste Prut. Imediat ce d. Maniu s'a „hohotărât” și sfârșitul pertractărilor părû definitiv, o ușoară și timidă „foteală” politică începu prin județe: se înjghebau „comitetele” partidului național, compuse dintr'un președinte și un vice, jucând rolul și de mulțime, și de comitet integral, și de organizație după statut. S'au însăilat astfel, în câteva județe, „organizațiuni” cari azi sunt izvor de humor și de ridicol. Pe urma lor a câștigat telegraful, fericitele evenimente trimițându-se urgent la Bădăcini, la Brașov, la Chelmac și călugărului dela Gherla. În fața primejdiei țărăniste, primul din șefii naționalilor, d. Ion Pelivan, cumătrul dlui, Vaida și cellalt șef, d. D. Bogos, unsul dlui Maniu, s'au apropiat ca 'n nuvela lui N. Dunăreanu: lupul de cal.

După decorul pe care-l alcătuia cortina fuziunii, cele două tabere se 'nvrăjmășiau însă, adepții fiecăreia văzând ca 'ntr'un saharian miraj cum li se destramă viitoarele situații. Porniți din aceeaș tulpină țărănistă, dnii Pelivan și Bogos, astăzi cu dangaua dlui Maniu pe frunte, (în inimă sunt gata s'o primească pe-a cui va veni la guveru) se credeau îndrituiți la conducere ca reprezentanți ai unui partid de ordine, — care n'a participat la încoronarea dela Alba-Iulia, și care nu recunoaște Constituția. Megalomania aceasta n'a ținut mult, căci pe când naționalii își întindeau cursele, în sala „Expres” din Chișinău, deputatul de Bălți, Moldovanu, țipa: „Nu ne trebuie unire cu partidul popilor!” Dela început deci tovărășia s'anunța armonioasă și drumul lipsit de sinuozități. D. Stere, în lumina intereselor personale, sfărâma propriul său decalog în aplauzele „buzduganilor” și „mâțelor” parlamentare. „Partidului popilor”, îi cântau veșnica pomenire țărăniștii basarabeni.

Acum se știe: fuziunea nu s'a făcut, copilul cu-atâtea moașe s'a născut mort.

Dar un fapt hilariant s'a produs înaintea congresului dela Chișinău. D. Maniu prin crainici trimiși anume, anunțase venirea la pu-

tere. Pe de altă parte, șeful țărăniștilor basarabeni, d. Pantelimon Halippa, colinda județele în recrutarea partizanilor. Partidul național-țărănesc, spunea d. Halippa, s'a făcut cu consimțământul Regelui; la 23 lunie luăm guvernul... Și cei slabi de înger au căzut în plasa unui partid în preparație. Prin unele județe, câțiva intelectuali, străini de politică, încântați de democrația noului partid, s'au prins în nada cu cârlig. Și pentru a risipi convingerea tuturor în regionalismul partidului țărănesc din Basarabia, d. Halippa a căutat să atragă pe cei din vechiul Regat, dând și ordinul să fie aleși în comitetele județene. Momiala aceasta s'a dovedit fățarnicie la congresul dela 12 lunie când, d. Halippa lăsând șefia, îi ia locul d. Stere, reprezentantul-tip al „afonomiei“.

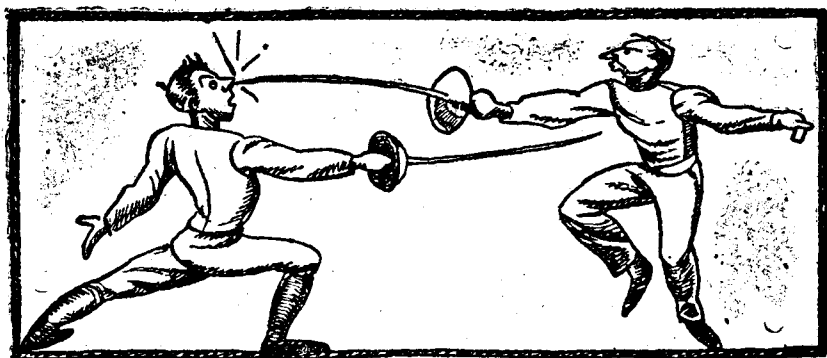
Zăbuseala pertractărilor a trecut; fuziunea s'a destrămat ca o țesătură de funigei. O proaspătă răcoare a dovedit miazmele unei politici de interese. Pretinsa democrație și-a dat sufletul pe eșafodul ridicat de „duumviratul“ Maniu-Mihalache. Intre Prut și Nistru a rămas acelaș microscopic „partid național“, împerechiat în mod artificial din Pelivan-Bogos-Königșaf și Gogan Bernstein. Iar povestea țării partidului țărănesc a trecut în împărăția legendelor. Intelectualii țărăniști bat la alte porți, astăzi, și nimeni nu vrea să le deschidă. Alții și-au plasat analfabetismul pe scaunul unei funcțiuni liberale, iar cei mai dârji hlobănează ca scaunele unui scrânciob desorientat. D. Halippa a rămas fără șefie, mângându-se cu virulența dlui Stere, care în viitoarele alegeri, ca și în trecut, va mai putea încă înălța mâinele vopsite cu chinoros și să strige: „Uitați-vă, se cunosc încă urmele lanțurilor de când am fost în Siberia pentru voi, frați basarabeni“. D. Buzdugan, poetul stepelor, caută rimele cuvântului fuziune, — și sunt destule, — iar d. deputat Cazacliu se visează prefect de județ... într'un alt partid.

Pentru apatia târgurilor provinciale, fuziunea a fost deci un motiv de glume și de râsete. Acolo unde poșta vine cu o regulată întârziere de patru zile, este îndeajuns timp să se macine știrile până vin altele.

Și dacă nu se naștea cum s'a născut „noul partid național-țărănesc“, de ce s'ar fi răs la cafenelele cu samovarul forfotind și la berăriile de vară? Populația veselă dintre Vâlçov și Hotin este recunosătoare celor cari erau să înfăptuiască duumviratul de pomină...

Soroca

D. IOV

GAZETA RIMATĂ

Preocupări confesionale

Di Albert Honigman a început în ziarul *Lupta* o campanie energetică împotriva Concordatului.

*In noi, străbunii mai trăiesc ;
(A spus un fost poet, odată.)
Ascunse patimi zăbovesc
In carnea noastră 'nfrigurată ;
Nelichidate moșteniri
Ne cârmuiesc din umbră lutul ;
In inocentele priviri
Pândește ca un hoș, trecutul.
Ei, înțelegeți, că nu 'n van
Porniri așîșderi ancestrale
L'au dus pe Albert Honigman
Spre treburi confesionale...*

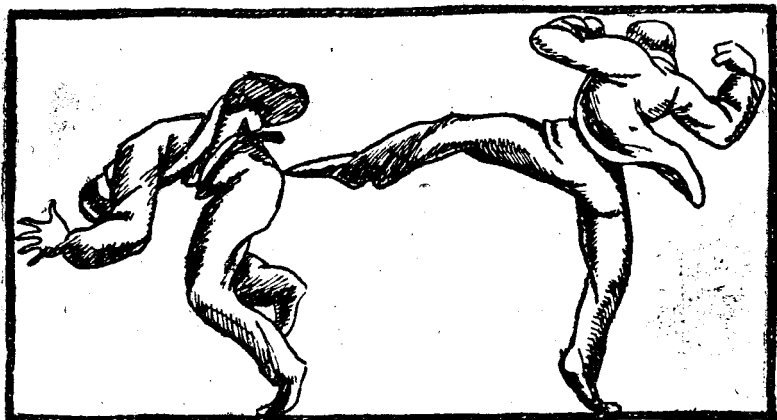
*Sunt vechi instincte strămoșești ;
Inchinăciuni evlavioase
Prin reci chilii mănăstirești,
Și lungi mătânii cuvioase.
Căci, în acest strănepoțel
Nu se putea să nu rămâie,
Din roasele bucoavne, cel
Puțin mirosul de tămâie...*

*In calde nopți de echinox
Citește Albert, iar, Scriptura, —
(C'a fost călugăr ortodox
„Grossvater“ dela Sadagura !)*

*Ostași n'au fost bunicii lui,
Ci numai pravoslavntci clerici,
(Lăsând să doarmă spada'n cui
Și stând la ușe de biserici,)
Deci, când a fost să tragă sorți,
Să plece Honigman la oaste,
Gândindu-se l'atâția morți,
O frică l-a străpuns în coaste
Și s'a vârât în așternut...
Nevrând să meargă cu soldații,
Atunci, nu știu cum s'a făcut,
Că l au trecut cu Reformații !*

*Dar azi răsboiul sângerous
S'a isprăvit cu biruință,
Și Albert s'a întors, pios,
Cucernic, iarăș, spre credință.
O altă serie de strămoși,
Stă gata sufletul să-i prade:
Vreo șapte cavaleri bărboși,
Care-au fost, toți, în Cruciade ;—
Și-acum, în calea lui spre rai,
Cum merge 'n cet, așa, ca apa,
Din zi în zi, se simte mai
Catolic decât însuș Papa!...*

*INOCENTIE DOSOFTEI
Ieromonah la mândstirea Căldărușant*

INSEMNĂRI

Concurență? — Uitănd pentru câteva clipe distanța amețitoare care desparte dugheana lor interlopă de o publicație onestă, destinată să nu se arendeze nimănui; inchipuindu-și, cu alte cuvinte, că au de a face cu un concurent oarecare de pe strada Să-rîndar, binehrăniții trântori din stupul de cerneală dela *Lupta* (toți cu nume de fagure pe buze) îndeamnă pe cetitorii noștri să-nu-și mai plă-tească abonamentul la *Țara Noastră*, întrucât subvențiile pe cari le primim din diferite părți îi sunt suficiente. Denunț elegant și discret, din măru-taiele căruia infamia pute cale de-o poștă. Onorabilul domn Albert Honig-man, acest copil răsfățat al opiniei publice care n'a avut niciodată cura-jul de a iscăli un singur articol cu numele său de naștere, (despre cel de botez nu mai vorbim); — acest temut tri-bun al poporului care și-a clocit ca-riera de publicist în bucătăria răpo-satului Tache Ionescu, (de unde nu ieșea decât odată cu gardistul, la ora prânzului); — a luat-o din nou cam prea

repede, și se cade să-i dăm frumusețel cu câteva lămuriri peste labă. Și pentrucă bălbăita sa obrăznicie în-cearcă să-și arate iarăși mutra, s'o lovim și pe ea, scurt, drept în moalele capului.

Mai întâi, să corectăm în trei cu-vinte, minciuna. Administrația noastră ne autorizează să precizăm categoric, odată pentru totdeauna, că: 1. Niciun exemplar din *Țara Noastră* nu s'a trimis altor persoane, decât aceluia care și-au arătat limpede dorința de a fi-gura printre abonații revistei; deci, ni-meni n'a fost lăsat să creadă că pri-mește revista în mod gratuit, pentru a se vedea scomat mai târziu să ne a-chite abonamentul. 2. *Țara Noastră* n'a primit și nu primește nici un fel de subvenții, dela nicio instituție pu-blică, întreprindere sau persoană par-ticulară; registrele noastre pot dovedi oricând, că toate încasările făcute pro-vin exclusiv din plata anunțurilor publi-cate și a abonamentelor expediate la destinație cu o regularitate ireproșabilă.

Până aici, răspunsul administrației

Țării Noastre. Oamenii de bună credință vor trage concluzia cuvenită. Totuș, ni se pare oarecum ciudat, că aceste explicații le datorăm unei insinuări tipărite tocmai în *Lupta*, o gazetă care s'a născut din beșna fondurilor secrete și trăiește la umbra fecundă a șantajului. Scrupuloșii censori ai moravurilor noastre, proaspăt descinși din Galizia, aceștia cari cer socoteală dlui Octavian Goga, tăgăduindu-i până și dreptul de a conduce o mică revistă săptămânală, tipărită într-o tipografie modestă de provincie, călăresc la rândul lor de-asupra unor enorme rotative, diriguiesc cotidiene costisitoare, și se inchiriază celui dintâi venit, fără prea multe scrupule, ba chiar fără prea multă tocmeală. Acești imaculați pamfletari au fost plătiți cândva de d. Poklewsky-Koziell ca să se declare filoruși, au ros mai târziu din drojdia fabricii „Bragadiru” ca să apere partidul național din Ardeal, iar astăzi, trecând cu arme și bagaje la ghișeurile dlui Stelian Popescu, pe care-l felicităm pentru această isbândă, băieții cantorului dela sinagoga din Târgul Cucului, la porunca noului lor stăpân, au ajuns atât de departe cu convingerea, încât își ascut condeele cu furie împotriva dlui dr. N. Lupu, acuzându-l, *horribile dictu!* — de filosemitism...

Aceștia sunt acuzatorii noștri. Ei, poate fi vorba, aici, despre concurență? Dimpotrivă, e o dușmănie care ne prinde bine. Avem nevoie să mai demonstrăm că apariția *Țării Noastre* e o adevărată necesitate națională? E suficientă această o singură recomandare. Nu vedeți, că Albert Honigman ne injură?

Apelul la străinătate. — Examinând, cu foarte mare parapon, probabilitățile viitoarei guvernări a partidului popoului, ziarul *Patria* din Cluj pomenește din nou, maimuțărind pe meșterii ho-

rigmani dela București, despre celebra „înțelegere secretă” dintre dl. general Averescu și fascismul italian. — „Nu mai vorbim de ridicola *intervenție* a d-lui Mussolini în favoarea (?) d-lui general Averescu, — zice oficiosul partidului național, — căci zvonuri ca acestea nu prind nici chiar în mahalalele dela periferia Bucureștilor”. Uite, ni se întâmplă și nouă odată să fim, pentru două minute, de aceeaș părere cu foaia d-lui Iuliu Maniu. Ridicolă, într'adevăr, ni s'a părut și nouă, dela început, povestea cu „intervenția d-lui Mussolini”. Nici în suburbiul Blajului, dar mi-te în mahalalele Bucureștilor, nu credem că se mai găsește cineva, care să-și închipuie că guvernele se schimbă, în România, cu ajutoare din afară...

Cu toate acestea, sistemul apelului la străinătate a fost practicat aici pe o scară întinsă. Au existat multă vreme, în Ardeal, oameni politici cari și-au zis că li-e cade să caute, pentru politica lor nătângă, un sprijin dincolo de hotare. Ia aduceți-vă puțin aminte, cu ce furie se pornise partidul național, nu de mult, să se plângă străinătății... Incomparabilul secretar-general al comitetului de-o sută, dl. Sever Dan din Moci, amenința atunci, cu glasul său pițigăiat, că se va plânge la „Liga națunilor”, și că această instanță internațională va face dreptate nu mai știm cărui partizan politic, grav persecutat, de cercetările judecătorului de instrucție. Un publicist apusean, chiar binevoitor față de România, ca d. Scotus Viator de pildă, nu reușea să facă un pas pe pământul Ardealului, fără ca să nu se pomenească îngropat sub un maldăr de petiții, cu rugămintea stăruitoare de a ocroti în presa englezescă interesele vagabonzilor politici din comuna Bădăcini. Insfârșit, tot foștii îndrumători ai Consiliului dirigent sunt aceia, cari nu s'au sfiit

să scoată, anul trecut, o broșură în franțuzește, intitulată: *Lă luttē contrē l'absolutismē en Romānie*, prin care, sprijinind propaganda dușmană împotriva noastră, se înfățișau dinaintea lumii civilizate, ca o dovadă de revoltătoare barbarie românească, toate incidentele electorale ale prea cunoscutului părinte Man din Gherla...

Pe cei cari au recurs la protecția Europei, cu gândul de a-și cârpi nenorocirile de-acasă, îi cunoaștem prin urmare. Cât privește atitudinea partidului poporului, onorabilii noștri adversari, crescuți la adăpostul celor nouă puncte ale lui Wilson, să fie însă liniștiți. Mahalalele dela periferia Bucureștilor au văzut defilarea celor patruzeci de mii de țărani dela „Arenēle Romane“. A auzit poate, despre așa ceva, și suburbiul Blajului. Fiecare, cu alte cuvinte, poate să afle cine recomandă Regelui chemarea la cârma țării a generalului Averescu.

Amintiri care se dăramă. — Am pomenit și noi aici despre piosul târnăcop al dlui Papadopol, proprietarul întâmplător al moșiei Ipotești, care a dărâmat până în pământ casa copilăriei lui Eminescu. De-atunci, d. Papadopol a răspuns, — prin *Dimineața*, se înțelege, — invinuind la rândul său pe toată lumea, pentru că nici un guvern și nicio societate culturală nu s'a gândit să salveze, cât mai era vreme, ruinatului cuib de amintiri. Cine ar putea să afirme, că această apărare nu e îndemânatică? I-se putea cere proprietarului din Ipotești să îndeplinească, singur, ceace societatea însăși nu s'a hotărât să facă, în decurs de câteva decenii?

Un caz nou ni se prezintă acum, de data aceasta în Ardeal. Dl A. Davidescu, redactorul ziarului *Satu-Mare* ne scrie despre starea de plâns în care se găsește biserica părintelui Va-

sileț Lucaci din Sișești. Dar, să vorbească dl A. Davidescu însuși :

— „La poalele măreșilor munți Gutinului și Tei, pe un picior de deal, având în vale undele rezezi ale unui isvor de munte, biserica din Sișești se luptă din greu cu vremea. Turla principală sfredelită de ploaie dă drumul la fiecare moment să-i se sboare de vânt șindilele putrezi. Pereții, pe albul exterior, poartă pete mari de umezeală. Pe alocurea, tencuiala a căzut cu desăvârșire și de sub mușchiul verde cărămizile rânjesc ironic trecătorului. Scările cari odată zâmbeau bătrânului și neinfricatului preot, s'au prăvălit una peste alta, în vale.

„La ambele intrări sunt două ojașite în care se păstrează o comoară de cărți vechi, documente importante din care istoria ar putea reține multe amănunte relativ la luptele românilor ardeleni, și lucrările tipărite ale părintelui Vasile Lucaci. Casa parohială unde bătrânul luptător a trăit 35 de ani, a rămas pustie. În curând se va prăbuși.

„În iarna anului 1922, când miile de săteni și trimiși din toate unghiurile țării conduseră la mormânt rămășițele pământeste ale „leului de Sișești“ trei miniștri, în frunte cu dl I. I. Brătianu, au promis solemn :

— „*Pentru refacerea acestei biserici și pentru păstrarea casei parohiale, guvernul va trece în buget două milioane. Trebuie să fie pentru noi, acest sfânt locaș, un simbol, de la care generațiile viitoare vor lua exemplu.*

„Nu vom lăsa ca nici o cărămidă să se miște din biserica din Sișești“.

Au trecut de atunci doi ani. Monumentalul templu care sfidează depărtările a pierdut, nu numai o cărămidă, dar acoperișul în întregime. Ploaia îi biciuiește interiorul, vântul îi fărâ ce a mai rămas din turlă.

Ne facem o datorie de a avertiza

prin aceste câteva rânduri pe cei ce au în această țară sarcina de a îngriji de amintirile istorice.

Descoperirea regionalismului. —

Di Matei Cantacuzino, amator capricios de politică militantă și pasionat crescător de trandafiri altoiți, a descoperit pe arena vieții noastre publice, cu o mică întârziere de câțiva ani, bucuria antipatică a regionalismului. Orice căteori fostul ministru de Justiție din guvernul dlui general Averescu face o descoperire de această importanță, nu întârzie s'o comunice publicului românesc prin coloanele *Adevărului*: cea mai înstrăinată gazetă dintre câte apar la București, în jargon independent. Ne-am ales, prin urmare, și de data aceasta, cu o serie de frumoase articole, cărora nu li se poate găsi decât o singură vină; aceea de a încerca să spargă cu umărul porți demult deschise de alții.

Deocamdată, dl Matei Cantacuzino vede trei accente primejdioase de regionalism politic. Celdintâi, este regionalismul centralizator al partidului liberal, care și-a întins guvernarea sa fără scrupule asupra ținuturilor unite, fără ca acestea să-l fi dorit. Al doilea, este regionalismul politic de peste Prut, care, fiind printr'o tradiție de un veac autocratic, a devenit, prin concursul împrejurărilor, revoluționar. În sfârșit, al treilea, pe care estetul dela Iași nu-l mai trece acum cu vederea, este regionalismul ardelenesc, care subsistă sub forma de consiliu sfătuitor chiar „și în urma contopirii partidului național cu rămășițele unui partid din vechiul Regat“.

E de prisos să mai spunem, că această aspră analiză a structurii partidelor dela noi a provocat o dureasă surpriză în rândurile foștilor patroni ai Consiliului dirigent. Do vadă, că *Gazeta Transilvaniei* a re-

produs articolul dlui Matei Cantacuzino lăsând la o parte tocmai pasagiul care privea regionalismul partidului național. Această naivă șiretenie brașovenească nu ne miră. După cum nu ne miră nici atitudinea dlui Matei Cantacuzino Fruntașul (actualmente) țărănist îl socotește pe dl C. Stere drept „un naufragiat politic, cu aliure de dictator, pe care țara, dintr'un sentiment de pietate națională, nu-l poate primi,“ — dar stă mai departe într'un partid, unde acest C. Stere nu e simplul figurant, ci unul din conducători. Se indignează în fața tendințelor separatiste ale dlor Vaida și Maniu, — dar în acelaș timp le desmărdă și le ocrotește cu orice prilej. Pricepem cum stau lucrurile. Di Matei Cantacuzino a obosit încercând să urmeze cu fața zigzagul convingerilor sale călătore. A schimbat, prin urmare, sistemul. S'a oprit pe loc, lângă dl I. Mihalache, și păreriile îi circulă pe toată suprafața României întregite. . .

Strânge cineva laolaltă articolele dlui Matei Cantacuzino? Să nu uite, în acest caz, să adauge la colecție pe cel care are să apară, cu siguranță, tot la *Adevărul*, peste două trei-luni, pentru a arăta iarăș că regionalismul în Ardeal n'a fost decât născocirea interesată a unui „fost poet.“

Cifre.. În orașele din Ardeal și Banat, nu e nevoie s'o mai repetăm, Românii sunt o minoritate etnică. În cetățile ridicate printre rândurile noastre, ca să le slăbească, rolurile sunt răsturnate. Cei mulți, sunt aici puțini de tot. Iar cei puțini mișună pe străzile întorochiate, din ce în ce mai numeroși.

Văzută cu ochiul liber, în fuga nerăbdătoare a automobilului, sau în răgazul dintre două trenuri, viața românească din aceste citadele ale străinismului, s'ar zice că a câștigat o biruință definitivă asupra nedreptăților

din trecut. Balanța, în aparență, se apleacă tot mai mult în favoarea noastră. Așa vorbesc, cel puțin, firmele prăvăliilor, inscripțiile străzilor, și steagurile tricolore, spânzurate în podul negustorilor evrei, după ordinul poliției, ori decăteori d. Alecu Constantinescu sosește să boteze un nou sugaci guvernamental. Și mai ales, așa ne așteptam cu toții să se întâmple, imediat după instalarea stăpânirii românești pe aceste locuri. Presimțiam prisosul tumultuos de forțe năvălind dela sate asupra târgurilor ardelenesti, cași cum zăgazurile s'ar fi sfărâmat din calea unui val în creștere. Moștenirea, știam, era grea, dar aveam încredere în puterea firească de expansiune a populației românești. Numărătoarea din 1920 ne-a dat cea dintâiu dovadă despre ceace se realizează în doi ani. Din cei 721.546 de locuitori ai orașelor din Ardeal și Banat, numai 181.678 s'au găsit a fi Români. Restul de 539.868 aparțineau celorlalte naționalități. Adică, Românii reprezintau 25 la sută din populația orașelor, pe când naționalitățile celelalte formau 75 la sută din această populație.

Au trecut de-atunci patru ani. Înaintea noastră avem „Anuarul statistic“, cuprinzând din nou date precise asupra mișcării populației orașenești în ținutul de dincoace de Carpați. Sporul nostru e cu totul neînsemnat. Abia 1747 suflete s'au mai adăugat, prin nașteri, celor 181.678 de Români cari locuiesc în cele 40 de comune urbane din Ardeal și Banat. Statistica se înțelege, nu e completă. Ea ar trebui să vorbească și despre câștigul de populație românească obținut pe alte căi. Câți negustori români s'au așezat aici, din alte părți? Câți mici meseriași? Câți intelectuali? Abia atunci s'ar vedea, că optimismul primelor zile de însuflețire din 1918 și-a frânt repede aripile de stânca realității. Nu cucerim

orașele în măsura în care ne așteptam, ba nici măcar în măsura în care ar fi cu puțință. Pricinele, în mare parte, sunt cunoscute. În paginile acestei reviste s'a vorbit de mai multe ori despre ele. Și se va mai vorbi. E o problemă asupra căreia nu se poate trêce ușor, cu formula naționalizărilor industriale, sau cu traducerea firmelor într'o dubioasă românească. O întreagă politică de guvernământ trebuie să decurgă din această situație. În primul rând, suntem datori să ne gândim, aproape exclusiv, la întărirea satelor.

Pentru că ar fi o iluzie de neiertat, să așteptăm fecunda isbucnire a unor forțe pe cari le-am lăsa în irosire.

Un om gentil. — Acesta este, ori cât n'ați crede, d. Vintilă Brătianu, ministrul de Finanțe al partidului liberal. Dl. Vintilă Brătianu călătorește acum în străinătate, mai hotărît decât oricând să împrăștie, cu mijloacele de convingere pe cari le posedă, atmosfera ostilă țesută în jurul politicii sale financiare. Pentru a-și ajunge scopul, dl. Vintilă Brătianu urmează două căi cu totul diferite. Folosește, la Londra și la Paris, simpatiile pe cari și le-ă câștigat acolo dl. N. Titulescu, și răspunde străinătății, la București, prin coloanele *Vitorului*. Într'adevăr, oficiosul partidului liberal a fost însărcinat să anunțe că dl. Vintilă Brătianu „n'a plecat în străinătate ca să contracteze un împrumut“ de care n'are nevoie, dar dacă, „i s'ar oferi bani în condițiuni favorabile, nu i-ar refuza“...

Cum spuneam mai sus: ce om gentil d. Vintilă Brătianu! El nu umblă după împrumuturi, e adevărat, dar, dacă i se ofere, ca să nu supere pe nimeni, își calcă peste inimă, și primește. Bună o fi, nu zicem, și fățărnicia. Vorba e, cine o crede?